



TIEDONJULKISTAMISEN NEUVOTTELUKUNTA
DELEGATIONEN FÖR INFORMATIONSSPRIDNING

**Viesti rohkeasti, vaikuta vastuullisesti.
Tiedeviestinnän suositukset**

Tiedeviestinnän suositukset laadittiin kahdessa vaiheessa. Työryhmä, johon kuuluivat neuvottelukunnan puheenjohtaja, akateemikko Risto Nieminen, neuvottelukunnan varapuheenjohtaja, tuottaja Katja Bargum, neuvottelukunnan jäsenet, professori Erkki Karvonen ja professori Esa Väliaverronen sekä johtava viestintäasiantuntija Maria Ruuska, laati suositusten ensimmäisen version, joka julkaistiin kommentoitavaksi verkossa. Lisäksi järjestettiin 22.5.2017 *Liikutu tiedosta*-tapahtumassa kuulemistilaisuus. Saadut kommentit otettiin huomioon suositusten seuraavan vaiheen kirjoitustyössä. Neuvottelukunta hyväksyi suositukset marraskuussa 2017.

Suosituksia ovat valmistuneet osana opetus- ja kulttuuriministeriön vuosina 2015–2018 rahoittamaa hanketta Tiedon jakaminen luo vaikuttavuutta: tekijyys, tiedon kuratointi ja hyvät tiedeviestinnän käytännöt (OKM/122/524/2015). Hankkeen päävastuulliset tahot ovat Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta (TJNK) ja Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK).

(c) Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta

Materiaalia saa hyödyntää hyvien tapojen mukaisesti. Lähde on mainittava.

Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta
Snellmaninkatu 13
00170 Helsinki
www.tjnk.fi

Suosituksen saatteeksi

Tiedeviestintä mahdollistaa tiedonkulun ja vuorovaikutuksen tiedon tuottajien ja sen hyödyntäjien välillä. Se palvelee tiedettä ja tutkijoita sekä luo edellytyksiä yhteiskunnalliselle keskustelulle. Tiedeviestintä lisää luottamusta tieteelliseen tietoon ja tuo tieteen tulokset yhteiskunnallisen päätöksenteon tueksi.

Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta julkaisi vuonna 2013 ensimmäisen kansallisen tiedeviestinnän toimenpideohjelman *Tiede kuuluu kaikille!* Kuluneiden vuosien aikana mediakentän muutokset ja sosiaalisen median vahvistuminen ovat tasa-arvoistaneet tiedon julkistamista ja saatavuutta. Samalla yleisöt ovat eriytyneet viestimään omissa kuplissaan. Yhteiskunnallisen keskustelun sävy on koventunut ja tiedonvälityksen yhtenäiskulttuuri on haastettu. Tutkijoiden kohtaama asiaton palaute, painostus ja vihapuhe näyttävät yleistyneen ja voimistuneen.

Tieteelle ja tutkimukselle asetetut vaateet avoimuudesta ja vaikuttavuudesta edellyttävät tiedeviestinnän nivomista osaksi ammattitaitoista tutkimuksen toteuttamista. Tiedeviestintä tapahtuu myös muita kuin vakiintuneita akateemisia kanavia pitkin, kuten sosiaalisessa mediassa ja erilaisissa vuorovaikutteisissa tapahtumissa.

Tiedeviestinnän toimintaympäristön muutokset edellyttävät aktiivisempaa ja rohkeampaa tiedeviestintää eri viestintäkanavissa. Viestintätaidot ovat luonteva osa tutkijan koulutusta. On rakennettava toimintakulttuuri, joka kannustaa ja tukee tutkijoita osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Tutkimuksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden seuranta, palkitsevuutta sekä kriittistä arviointia on kehitettävä. Tässä työssä tiedeyhteisön aktiivisuus tutkimusala-kohtaisten käytäntöjen laatimisessa on ensiarvoisen tärkeää.

Kenelle suositukset on tarkoitettu?

Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan laatima kansallinen tiedeviestinnän toimenpideohjelma *Tiede kuuluu kaikille!* (2013) esitteli joukon toimia ja niiden vastuutahot. Tiedeviestintää toteuttaa yhä suurempi määrä toimijoita. *Viesti rohkeasti, vaikuta vastuullisesti* -suositukset auttavat tiedettä näkymään ja vaikuttamaan yhteiskunnassamme. Ne on tarkoitettu kaikille tieteen parissa toimiville ja tieteestä viestiville tahoille: tiede kuuluu kaikille.

Mitä tiedeviestintä on?

Tiedeviestintä on tietoa tieteestä. Se on tiedeyhteisöjen sisäistä ja ulkoista tiedonvälitystä ja vuorovaikutusta tutkimuksesta saadusta tiedosta, tutkimustuloksista, tieteellisestä ajatusmaailmasta ja metodeista sekä tieteenalojen teoreettisesta pohjasta.

1. Tiede kuuluu kaikille

Tieteen ja tutkimuksen avoin kulttuuri edistää keskustelua tieteen soveltamisesta ja teknologisista innovaatioista.

Tiedeviestintä on keskeinen osa tutkimuksen tekemistä ja hyvää tieteellistä käytäntöä. Avoimuus ja julkisuus tekevät tutkimuksesta tiedettä. Kansalaistiede ja vuorovaikutteinen tiedeviestintä tarjoavat lukuisia väyliä yleisöjen ja tutkijoiden kohtaamiseen.

Myös tiedetapahtumat edistävät kansalaisten ja tutkijoiden kohtaamista. Hyvät tiedetapahtumat ottavat huomioon moniarvoisen yhteiskunnan ja ovat osallistavia ja elämyksellisiä, ja ne voidaan toteuttaa paikan päällä tai verkossa. Ne ovat myös tapa käsitellä tieteseen kohdistettua kritiikkiä. Vuorovaikutus asiantuntijoiden ja yleisön vä-

lillä on tervetullutta, kun se tapahtuu kumpaakin osapuolta kunnioittaen ja avoimesti keskustellen. Julkisuudessa esiintyvät tutkijat ovat roolimalleja tulevaisuuden tieteen tekijöille. Siksi on tärkeää antaa näkyvyyttä eri kulttuureista tulleille tutkijoille, tasapuolisesti nuoremille ja varttuneemmille, naisille ja miehille.

Myös taiteen ja tieteen kohtaamiset luovat uusia tiloja ja yleisöjä tieteelle. Tiede tarjoaa lukemattomia aiheita, taide puolestaan uusia keinoja esitellä tiedettä erilaisille yleisöille. Tiedeviestintä on parhaimmillaan monikanavaista, monimuotoista ja moniaistista.

- Tiedetapahtumat ovat vuorovaikutteisia ja tavoittavat eri yhteiskuntaryhmiä. Tämä edellyttää uusia ja ennakkoluulottomia tapoja toteuttaa tiedeviestintää.
- Kansalaistiede tarjoaa mahdollisuuden osallistua tutkimukseen sekä tutkimuksen yhteiskunnalliseen arviointiin ja eettiseen keskusteluun.
- Kansalaistiedettä tuetaan rakentamalla uusia kumppanuuksia.

2. Tieto rakentaa yhteiskuntaa

Tiedonjulkistaminen ja tietokirjallisuus tarjoavat uusia ajatuksia osaavan yhteiskunnan rakentamiseksi.

Tiedonjulkistaminen ja kotimaisilla kielillä julkaistava tietokirjallisuus ovat keskeinen osa suomalaista kulttuuria ja luovaa taloutta. Oppikirjallisuus ja digitaaliset oppimateriaalit saavuttavat kaikki kansalaiset koululaitoksen kautta.

Tiedekasvatus vahvistaa yksilön valmiuksia hankkia, esittää ja analysoida tietoa. Kasvatus alkaa lapsuudesta, on

osa opetusta ja kohdistuu myös aikuisiin. Tiedekasvatusta tarjotaan kaikilta tieteenaloilta.

Medialla on keskeinen rooli ymmärrettävän ja yleistajuisen tutkimustiedon välittämisessä kansalaisille, päätöksentekijöille ja poliitikoille. Faktantarkistus ja tietolähteiden kriittinen arviointi ovat tärkeitä luotettavan viestinnän edelly-

tyksiä. Myös medialukutaito on yhä tärkeämpi osa kansalaistaitoja. Mediasisältöjen yhdistäminen uusiksi kokonaisuuksiksi (kuratointi) rikastuttaa mediakenttää ja luovaa taloutta.

Tietoyhteiskunnassa informaatio ja tieto ovat kansalaisten käytettävissä ja

osa yhteiskunnan perusresursseja. Kirjastolaitos tarjoaa kansalaisten käyttöön painettuja ja digitaalisia tietoaineistoja sekä edistää niiden hyödyntämistä opettamalla informaatiolukutaidon valmiuksia.

- Tietokirjallisuudelle ja muille tietotuotteille on tarjolla riittävä ja tarkoituksenmukainen julkinen tuki.
- Kotimaisilla kielillä ja julkaisualustoilla tapahtuva julkaisutoiminta on tärkeä osa tieteen julkisuutta ja otetaan huomioon kannustinjärjestelmissä.
- Monipuoliseksi muuttuva kotimainen kieliympäristö otetaan huomioon tiedonjulkistamisessa.
- Tiedekasvatus on perusopetuksen ja sen jälkeisen koulutuksen opetussuunnitelmien osa. Tieteen lukutaito edistyy perinteisen opetuksen ohella vapaamuotoisen oppimisen kautta ja tavoittaa myös aikuiset esimerkiksi tiedekeskusten, -näyttelyiden ja museoiden kautta.
- Kirjastot, koulut ja media edistävät kansalaisten tiedekasvatusta sekä media- ja informaatiolukutaitoa.

3. Tieteen tekeminen näkyväksi

Tiedeviestintä kertoo uusien tulosten lisäksi tutkimuksen teon periaatteista ja tiedon luotettavuuden arvioinnista.

Tieteen perusarvoihin kuuluvat avoimuus ja tutkimuksen edistyminen perustellun kritiikin kautta rakentavat luotettavaa tietoa. Tieteelliset menetelmät uuden tiedon tuottamiseksi ovat järjestelmällisiä, todennettavissa ja tutkimuksen tuloksia varmentavia. Tieteellinen asiantuntijuus syntyy tutkimusalan syvällisestä ja järjestelmällisestä tunteuksesta.

Tiedeviestintä ja -journalismi edellyttävät tieteen ja tutkimuksen toimintatapojen ja aiheen ymmärrystä, jotta uusien tutkimustulosten merkittävyys voidaan asettaa oikeaan mittasuhteeseen tunnetussa tietopohjassa. Tieteellisestä ajatusmaailmasta ja tieteenalojen teoreettisesta perustasta viestiminen on tärkeä osa tieteen julkisuutta.

Tieteen julkisuuden ei tule perustua vain uusien tutkimustulosten uutuusarvoon. Hitaasti edistyvä perustutkimus ja tutkimus, joka on luonteeltaan uusia tuloksia varmentavaa, ovat arvokas osa tutkimusta ja innovaatiokehitystä. Tieteellä on myös sivistystehtävä. Kulttuurinen pääoma kasvaa, kun tiede rakentaa maailmankuvaa ja lisää ymmärrystä.

Tiedekeskusteluissa ja -julkisuudessa tulee purkaa keinotekoisesti rakennettuja vastakkainasetteluja, ettei synny epäaitoa vaikutelmaa tieteellisestä kiistasta. Tieteellisen tiedon erityispiirre, itsekorjautuvuus, on keino erottaa tutkimustieto muusta mediahuomiosta kilpailevasta sisällöstä.

- Tiedeinstituuttien tulee järjestää toimittajille suunnattuja tiedejournalismikursseja, joilla käsitellään tieteen ja tutkimuksen prosesseja ja tieteen edistymisen periaatteita. Kursseihin on hyvä sisällyttää tiede- ja tutkimusalakohtaista perustietoa.
- Pitkäkestoisia yhteistyöprojekteja tutkimuslaitosten ja mediatalojen välillä tulee tukea.
- Tutkijat voivat hyödyntää suoria julkaisukanavia ja viestiä pitkäjänteisesti tutkimuksen tekemisestä.
- Perustutkimuksen ja tieteen sivistävän vaikutuksen merkitys pitää muistaa, kun tutkimusta arvioidaan.

4. Tukea tiedeviestinnälle

Laadukas monimuotoinen tiedeviestintä ja tiedejournalismi rakentavat avoimen tieteen kulttuuria sekä luottamusta tieteeseen ja tutkimukseen.

Julkisesti rahoitetulta tutkimukselta edellytetään näkyvyyttä, vaikuttavuutta ja avoimuutta sekä tutkimustulosten ja tietoaaineistojen avointa saatavuutta. Avoimen tieteen aikakaudella julkaisukäytäntöjä on kehitettävä löydettävyyden, käytettävyyden, luotettavuuden ja rehdin tiedonkäytön lähtökohdista.

Tutkijoiden lisääntynyt viestintävastuu ja vaade osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun edellyttävät tukea tiedeyhteisöltä ja tiedeinstituutioilta (korkeakoulut ja yliopistot, tutkimuslaitokset, tieteelliset seurat ja tiedeakatemit sekä tutkimuksen rahoittajat). Tiedeviestintää edistetään kannustimilla, joihin kuuluvat niin viestinnän toteut-

tamisen tuki kuin palkitseminen. Arviointi ja alan tutkimus puolestaan kehittävät tiedeviestintää paremmaksi.

Sosiaalinen media lisää avoimuutta ja antaa tutkijoille mahdollisuuden suoraan vuoropuheluun yhteiskunnan toimijoiden kanssa. Samalla tutkijoiden saaman palautteen määrä kasvaa. Palautte voi olla kiittävää, asiallista tai asiaton, jopa vihamielistä ja uhkaavaa. Tiedeyhteisön ja tiedeinstituutioiden on yhdessä kollektiivisesti puolustettava tutkijoiden oikeutta ilmaisunvapauteen sekä turvattava tieteen ja tutkimuksen vapaus ja asema yhteiskunnassa riippumatta siitä, mikä yhteiskunnan taho kyseenalaistaa niiden arvon.

- Tiedeviestintä on osa avoimen tieteen kulttuuria.
- Tiedeinstituutioiden viestintäpalvelut ovat ajanmukaisia ja hyödyntävät monipuolisia julkaisukanavia. Viestintäpalvelut palvelevat sekä tiedon tuottajia että tiedon tarvisijoita.
- Tiedeinstituutiot rakentavat toimivat käytänteet tukea tutkijoita, mikäli julkinen esiintyminen aiheuttaa vihapalautetta.

- Yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja tiedeviestintä ovat osa tiedeinstituutioiden toimintaa. Tästä työstä palkitaan ja sitä arvioidaan järjestelmällisesti ja kriittisesti. Tiedeyhteisö osallistuu arviointikriteerien ja kannustimien tutkimusalakohtaisten käytäntöjen laatimiseen.

5. Viesti rohkeasti

Tiedeviestintä on keskeinen osa tutkimustyötä. Tutkijoita motivoidaan osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Mediakentän avautumisen hyödyntäminen on osa tiedeviestintää ja avoimen tieteen kulttuuria. Tieteen toimijat viestivät tiedeyhteisön sisällä ja yhteiskunnassa. Tutkijoilta odotetaan näkyvää viestintää, osaamista sekä rohkeutta osallistua julkiseen keskusteluun.

Tutkijoille toimintakentän muutos tarjoaa omat suorat vaikuttamisväylänsä ja uusia mahdollisuuksia julkistaa tuloksia ja kertoa työstään ja sen merkitykses-

tä. Viestinnän suunnittelu ja toteuttaminen ovat osa tutkimusryhmien sisäistä työnjakoa.

Muuttunut mediakenttä pilkkoo yleisöt yhä pienemmiksi. Viestintä tapahtuu eriytyneempien yleisöjen kuplissa, joista osa voi suhtautua tieteeseen ja tutkimuksen tuloksiin epäillen. Tiedeviestinnässä tarvitaan uusia tapoja ja keinoja tavoittaa erilaisia yleisöjä.

- Rahoittajien ja tutkijoiden työnantajien pitää kannustaa ja tukea tutkijoita viestinnässä. Tiedeviestintää ja yhteiskunnallista vuorovaikutusta on arvostettava tutkijoiden urakehityksessä. Tutkijoille on tarjottava järjestelmällistä tiedeviestinnän koulutusta jo opintojen alkuvaiheista alkaen.
- Tiedeviestintä kattaa koko tutkimuksen elinkaaren: se on osa tutkimuksen suunnittelua, toteutusta, tulosten julkistamista ja tutkimusaineistojen jatkokäyttöä.
- Tutkimussuunnitelmaa laadittaessa tiedeviestintä nivotaan osaksi tutkimustyötä. Suunnitelma, joka voi olla viestintä-, vuorovaikutus- tai hyödyntämissuunnitelma, arvioidaan rahoituspäätöksiä tehtäessä ja tutkimusta arvioitaessa.
- Viestinnässä on kokeiltava rohkeasti uusia viestinnän ja vuorovaikutuksen muotoja, jotta tavoitetaan myös hankalasti saavutettavia yleisöjä ja edistetään yhteiskunnallista vuoropuhelua.

6. Vaikuta vastuullisesti

Tiede näkyy ja vaikuttaa ja sitä arvostetaan yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Tutkijat, tiedeviestijät ja toimittajat kertovat tutkimustuloksista ja niiden hyödynnettävyydestä rehdisti ja totuudenmukaisesti.

Tieteen ja tutkimuksen yhteiskunnallinen vaikuttavuus on keskeinen tiedepoliittinen tavoite. Vaikuttavuutta edistää se, että tiedeviestintä ja siihen sisältyvä vuorovaikutus tuovat tieteen tulokset yhteiskunnan hyödynnettäväksi.

Tutkimustiedon hyödyntäminen yhteiskunnallisessa päätöksenteossa edellyttää tiedon tarjoamista valmisteluprosessiin oikea-aikaisesti ja oikealla tavalla. Tutkijoiden ja päättäjien vuorovaikutuksen tueksi on rakennettava toimivat käytänteet.

Tutkimustieto muodostaa osan poliittisen päätöksenteon tietopohjasta. Perinteisen tieteellisen asiantuntijuuden rinnalla toimii myös muita asiantuntijuuden muotoja. Erilaiset tavat tuottaa luotettavaa tietoa rikastavat yhteiskun-

nan käytössä olevaa tietopohjaa. Kaikkia tiedon muotoja ja asiantuntijuuksia tulee kuitenkin aina arvioida kriittisesti.

Tutkijalta edellytetään vastuullisuutta ja eettisten ohjeiden ja hyvän tieteellisen käytännön noudattamista, kun hän viestii tutkimuksestaan. Vastaavasti tiedottajat ja toimittajat noudattavat omia ammattieettisiä ohjeitaan.

Tieteen teon avaaminen ja mahdollisimman suuren läpinäkyvyyden takaaminen sekä tutkijoiden ja tutkimusorganisaatioiden avoin osallistuminen yhteiskunnalliseen keskusteluun rakentavat luottamusta tieteeseen ja tutkimukseen. Tiedettä ja tutkimusta kohtaan tunnettu arvostus ja luottamus vaikuttavat myös haluun hyödyntää tieteellistä tietoa yhteiskunnassa.

- Vastuullinen tiedeviestintä on sisällytettävä keskeiseksi osaksi hyvän tieteellisen käytännön ja tutkimusetiikan opetusta korkeakouluissa.
- Tutkijoita ja tieteen toimijoita on kannustettava ja tuettava osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun.
- Tutkijoiden ja päättäjien yhteistoimintaa ja vuorovaikutusta on tuettava kannustamalla kokeilemaan uusia tiedeviestinnän ja vuorovaikutuksen keinoja.
- On huolehdittava, että poliittiset päättäjät kaikilla tasoilla saavat tutkimustietopalveluja.

Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta on opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijaelin, joka seuraa tieteen, taiteen ja tekniikan eri alojen saavutuksia Suomessa ja ulkomailla sekä tiedeviestinnän kehitystä. Asiantuntijaelimenä neuvottelukunnan vaikutus ulottuu ministeriön ja tieteen organisaatioiden tavoitteisiin ja toimintaan.

Neuvottelukunnan tehtäviksi on tulosneuvotteluissa ja erillisissä päätöksissä asetettu seuraavat tehtävät:

- tehdä opetusministeriölle esityksiä ja aloitteita eri tavoista edistää tiedon levittämistä maassamme, antaa lausuntoja toimialaansa liittyvistä kysymyksistä ja herättää keskustelua alan kysymyksistä
- tehdä vuosittain opetus- ja kulttuuriministeriölle ehdotus tiedonjulkistamisen valtionpalkintojen jakamiseksi
- myöntää tiedonjulkistamisen kohdeapurahat ja laatia tietokirjallisuuden osalta laadukkaan vähälevikkisen kirjallisuuden kirjastojen ostotukiesitys
- tehdä tutkimuksia ja selvityksiä tiedonjulkistamisen alueelta
- edistää tiedeviestinnän ja tietokirjoittamisen koulutusta
- suorittaa opetus- ja kulttuuriministeriön antamat muut tehtävät.

1. Tiede kuuluu kaikille

Tieteen ja tutkimuksen avoin kulttuuri edistää keskustelua tieteen soveltamisesta ja teknologisista innovaatioista.

2. Tieto rakentaa yhteiskuntaa

Tiedonjulkistaminen ja tietokirjallisuus tarjoavat uusia ajatuksia osaavan yhteiskunnan rakentamiseksi.

3. Tieteen tekeminen näkyväksi

Tiedeviestintä kertoo uusien tulosten lisäksi tutkimuksen teon periaatteista ja tiedon luotettavuuden arvioinnista.

4. Tukea tiedeviestinnälle

Laadukas monimuotoinen tiedeviestintä ja tiedejournalismi rakentavat avoimen tieteen kulttuuria sekä luottamusta tieteeseen ja tutkimukseen. Viestintä tavoittaa erilaiset yleisöt.

5. Viesti rohkeasti

Tiedeviestintä on keskeinen osa tutkimustyötä. Tutkijoita motivoidaan osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun.

6. Vaikuta vastuullisesti

Tiede näkyy ja vaikuttaa ja sitä arvostetaan yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Tutkijat, tiedeviestijät ja toimittajat kertovat tutkimustuloksista ja niiden hyödynnettävyydestä rehdisti ja totuudenmukaisesti.